

Prof. univ. dr. **Carmen-Silvia Paraschiv**
(coordonator)

Lector univ. dr.
Maria-Georgiana Teodorescu

Asist. univ. dr.
Alin Sorin Nicolescu

Drept procesual penal. Partea generală

Note de curs

Ediția a 5-a, revizuită și adăugită

Editura
Stamangiu
2023

Cuprins

Capitolul I. Noțiuni generale privind procesul penal și dreptul procesual penal. Principiile fundamentale ale procesului penal în România	1
§1. Procesul penal, mijloc de realizare a justiției penale	1
1.1. Definiția procesului penal	1
1.2. Fazele procesului penal	2
1.2.1. Noțiune	2
1.2.2. Urmărirea penală	5
1.2.3. Camera preliminară	5
1.2.4. Judecata	5
1.2.5. Punerea în executare a hotărârilor penale rămase definitive	5
§2. Faptele și raporturile juridice procesual penale	6
2.1. Noțiunea și clasificarea faptelor juridice procesual penale	6
2.2. Noțiunea, elementele și trăsăturile raporturilor juridice procesual penale	7
§3. Izvoarele juridice ale dreptului procesual penal. Interpretarea normelor juridice procesual penale	8
3.1. Izvoarele juridice ale dreptului procesual penal	8
3.2. Interpretarea normelor juridice procesual penale	10
§4. Aplicarea legii procesual penale în timp și în spațiu	11
4.1. Aplicarea legii procesual penale în timp	11
4.2. Aplicarea legii procesual penale în spațiu	13
§5. Principiile fundamentale ale procesului penal în România	14
5.1. Conceptul de principiu fundamental	14
5.2. Principiile generale	14
5.2.1. Principiul legalității	14
5.2.2. Principiul separării funcțiilor judiciare	15
5.2.3. Prezumția de nevinovăție	16
5.2.4. Principiul aflării adevărului	16
5.2.5. <i>Ne bis in idem</i>	17

5.2.6. Obligativitatea punerii în mișcare și a exercitării acțiunii penale _____	18
5.2.7. Caracterul echitabil și termenul rezonabil al procesului penal _____	20
5.2.8. Garantarea dreptului la libertate și siguranță _____	21
5.2.9. Dreptul la apărare _____	22
5.2.10. Respectarea demnității umane și a vieții private _____	22
5.2.11. Limba oficială și dreptul la interpret _____	23
5.3. Principii specifice fazei de urmărire penală _____	24
5.3.1. Caracterul nepublic _____	24
5.3.2. Lipsa contradictorialității _____	24
5.3.3. Forma preponderent scrisă _____	24
5.3.4. Subordonarea ierarhică _____	25
5.4. Principiile specifice fazei judecătii _____	25
5.4.1. Publicitatea _____	25
5.4.2. Nemijlocirea _____	26
5.4.3. Contradictorialitatea _____	26
5.4.4. Oralitatea _____	27
Capitolul al II-lea. Participanții în procesul penal _____	28
§1. Noțiunea de participanți în procesul penal _____	28
§2. Organele judiciare _____	28
2.1. Organele judiciare specifice fiecărei faze a procesului penal _____	28
2.2. Judecătorul de drepturi și libertăți _____	29
2.3. Judecătorul de cameră preliminară _____	30
2.4. Instanțele judecătorești _____	30
2.4.1. Noțiuni introductive _____	30
2.4.2. Organizarea instanțelor judecătorești _____	31
2.4.3. Compunerea completurilor de judecată _____	34
2.5. Organele de urmărire penală _____	35
2.5.1. Procurorul _____	36
2.5.1.1. Noțiuni introductive _____	36
2.5.1.2. Organizarea Ministerului Public _____	37

2.5.1.3. <i>Principiile care guvernează activitatea Ministerului Public</i>	38
2.5.1.4. <i>Atribuțiile Ministerului Public</i>	38
2.5.2. <i>Organele de cercetare penală</i>	38
2.5.2.1. <i>Noțiuni introductive</i>	38
2.5.2.2. <i>Organizarea și funcționarea organelor de cercetare penală</i>	39
2.5.2.2.1. <i>Organele de cercetare penală ale poliției judiciare</i>	39
2.5.2.2.2. <i>Organele de cercetare penală speciale</i>	39
2.5.2.3. <i>Atribuțiile organelor de cercetare penală în cadrul procesului penal</i>	40
§3. <i>Subiecții procesuali principali</i>	41
3.1. <i>Noțiuni introductive</i>	41
3.2. <i>Suspectul</i>	41
3.2.1. <i>Noțiune</i>	41
3.2.2. <i>Drepturile și obligațiile suspectului</i>	41
3.3. <i>Persoana vătămată</i>	43
3.3.1. <i>Noțiune</i>	43
3.3.2. <i>Constituirea persoanei vătămate în procesul penal</i>	43
3.3.3. <i>Drepturile și obligațiile persoanei vătămate în procesul penal</i>	43
§4. <i>Părțile în procesul penal</i>	44
4.1. <i>Noțiuni introductive</i>	44
4.2. <i>Inculpatul</i>	45
4.2.1. <i>Noțiune</i>	45
4.2.2. <i>Drepturile și obligațiile inculpatului în procesul penal</i>	46
4.3. <i>Partea civilă</i>	47
4.3.1. <i>Noțiune</i>	47
4.3.2. <i>Constituirea părții civile în procesul penal</i>	47
4.3.3. <i>Persoanele care pot avea calitatea de parte civilă într-un proces penal</i>	49
4.3.4. <i>Drepturile și obligațiile părții civile</i>	49

4.4. Partea responsabilă civilmente _____	50
4.4.1. Noțiuni _____	50
4.4.2. Constituirea părții responsabile civilmente în procesul penal _____	51
4.4.3. Persoanele care pot avea calitatea de parte responsabilă civilmente într-un proces penal _____	52
4.4.4. Drepturile și obligațiile părții responsabile civilmente _____	53
§5. Alți subiecți procesuali _____	54
§6. Succesorii, reprezentanții și substituții procesuali _____	54
6.1. Succesorii _____	54
6.2. Reprezentanții _____	55
6.3. Substituții procesuali _____	56
§7. Avocatul _____	57
7.1. Noțiuni introductive _____	57
7.2. Calitatea de avocat în procesul penal _____	59
7.3. Asistența juridică _____	59
7.3.1. Asistența juridică facultativă _____	59
7.3.2. Asistența juridică obligatorie _____	60
7.3.3. Avocatul din oficiu _____	62
7.4. Drepturile și obligațiile avocatului în cadrul procesului penal _____	63
7.4.1. Drepturile și obligațiile avocatului suspectului sau inculpatului _____	63
7.4.2. Drepturile și obligațiile avocatului persoanei vătămate, părții civile și părții responsabile civilmente _____	64
Capitolul al III-lea. Acțiunile în procesul penal _____	66
§1. Acțiunea penală _____	66
1.1. Noțiuni introductive _____	66
1.2. Obiectul acțiunii penale _____	66
1.3. Subiecții acțiunii penale _____	66
1.4. Trăsăturile acțiunii penale _____	66
1.5. Momentele acțiunii penale _____	67
1.5.1. Punerea în mișcare a acțiunii penale _____	67

1.5.2. Exercițarea acțiunii penale _____	68
1.5.3. Stingerea acțiunii penale _____	68
§2. Acțiunea civilă _____	79
2.1. Noțiuni introductive _____	79
2.2. Obiectul acțiunii civile _____	79
2.3. Subiecții acțiunii civile _____	79
2.4. Trăsăturile acțiunii civile _____	81
2.5. Punerea în mișcare a acțiunii civile _____	82
2.6. Exercițarea acțiunii civile _____	83
2.6.1. Condițiile exercitării acțiunii civile _____	83
2.6.2. Dreptul de opțiune în exercitărea acțiunii civile _____	83
2.6.3. Tranzacția, medierea și recunoașterea pretențiilor civile _____	84
2.6.4. Cazuri de exercitare a acțiunii civile în fața instanței civile _____	85
2.7. Rezolvarea acțiunii civile în procesul penal _____	86
§3. Raportul acțiunilor în procesul penal _____	88
Capitolul al IV-lea. Competența în materie penală _____	90
§1. Noțiunea și formele competenței în materie penală _____	90
1.1. Noțiuni introductive _____	90
1.2. Formele competenței _____	90
1.2.1. Competența funcțională (<i>ratione officii</i>) _____	90
1.2.2. Competența materială (<i>ratione materiae</i>) _____	91
1.2.3. Competența teritorială (<i>ratione loci</i>) _____	91
1.2.4. Competența personală (<i>ratione personae</i>) _____	93
§2. Competența instanțelor judecătorești _____	94
2.1. Competența judecătorei _____	94
2.2. Competența tribunalului _____	94
2.3. Competența tribunalelor specializate pentru minori și familie _____	97
2.4. Competența tribunalului militar _____	97
2.5. Competența curții de apel _____	97
2.6. Competența curții militare de apel _____	100

2.7. Competența Înaltei Curți de Casație și Justiție _____	102
§3. Competența organelor de urmărire penală _____	104
3.1. Competența procurorului _____	104
3.2. Competența organelor de cercetare penală ale poliției judiciare _____	107
3.3. Competența organelor de cercetare penală speciale _____	108
§4. Prorogarea de competență _____	108
4.1. Noțiuni introductive _____	108
4.2. Reunirea cauzelor _____	109
4.2.1. Cazuri de reunire _____	109
4.2.2. Competența în caz de reunire a cauzelor _____	111
4.2.3. Procedura de reunire a cauzelor _____	111
4.3. Disjungerea cauzelor _____	112
4.4. Schimbarea încadrării juridice sau a calificării faptei _____	113
4.4.1. Schimbarea încadrării juridice _____	113
4.4.2. Schimbarea calificării faptei _____	114
4.5. Chestiunile prealabile _____	114
§5. Declinarea de competență, conflictele de competență și excepțiile de necompetență _____	115
5.1. Declinarea de competență _____	115
5.2. Conflictele de competență _____	117
5.3. Excepțiile de necompetență _____	119
§6. Incompatibilitatea, abținerea și recuzarea _____	120
6.1. Noțiuni introductive _____	120
6.2. Incompatibilitatea judecătorilor _____	121
6.3. Incompatibilitatea procurorului _____	123
6.4. Incompatibilitatea organului de cercetare penală _____	123
6.5. Incompatibilitatea magistratului-asistent și a grefierului _____	124
6.6. Abținerea _____	125
6.7. Recuzarea _____	125
6.8. Procedura soluționării abținerii sau recuzării _____	127

§7. Strămutarea. Desemnarea altei instanțe pentru judecarea cauzei _____	130
7.1. Strămutarea _____	130
7.1.1. Competență. Cererea de strămutare _____	130
7.1.2. Procedura de soluționare a cererii de strămutare _____	131
7.1.3. Soluționarea cererii _____	132
7.2. Desemnarea altei instanțe pentru judecarea cauzei _____	134
Capitolul al V-lea. Probele, mijloacele de probă și procedeele probatorii _____	136
§1. Noțiuni introductive _____	136
§2. Probele _____	137
2.1. Clasificarea probelor _____	137
2.2. Obiectul probațiunii _____	138
2.2.1. Noțiune _____	138
2.2.2. Faptele și împrejurările care trebuie dovedite _____	139
2.2.3. Faptele și împrejurările care nu trebuie dovedite (dispensa de probă) _____	140
2.2.3.1. <i>Prezumțiile legale absolute</i> _____	140
2.2.3.2. <i>Faptele evidente și faptele notorii</i> _____	141
2.2.3.3. <i>Faptele necontestate</i> _____	142
2.2.3.4. <i>Faptele și împrejurările care pot fi dovedite (pot forma obiectul probațiunii)</i> _____	142
2.2.3.5. <i>Fapte și împrejurări care nu pot fi dovedite</i> _____	143
2.3. Trăsăturile probelor _____	143
2.3.1. Admisibilitatea probei _____	144
2.3.2. Pertinența probei _____	145
2.3.3. Concludența probei _____	145
2.3.4. Utilitatea probei _____	145
2.3.5. Administrarea probei să fie posibilă _____	146
2.3.6. Legalitatea probei _____	146
2.4. Sarcina probei _____	146

2.5. Administrarea probelor _____	147
2.5.1. Considerații generale _____	147
2.5.2. Principiul loialității administrării probelor _____	149
2.6. Excluderea probelor _____	150
2.7. Aprecierea probelor _____	151
§3. Mijloacele de probă și procedeele probatorii _____	152
3.1. Audierea persoanelor _____	153
3.1.1. Noțiuni introductive _____	153
3.1.1.1. <i>Persoanele audiate în cursul procesului penal</i> _____	153
3.1.1.2. <i>Audierea prin interpret</i> _____	154
3.1.1.3. <i>Reguli speciale privind ascultarea</i> _____	154
3.1.2. Audierea suspectului sau a inculpatului _____	155
3.1.2.1. <i>Audierea inculpatului în faza de judecată</i> _____	158
3.1.2.2. <i>Audierea suspectului sau inculpatului minor</i> _____	159
3.1.2.3. <i>Consemnarea declarațiilor</i> _____	160
3.1.3. Audierea persoanei vătămate _____	161
3.1.4. Audierea părții civile și a părții responsabile civilmente _____	167
3.1.5. Audierea martorilor _____	169
3.1.5.1. <i>Persoanele care nu pot fi ascultate ca martor</i> _____	170
3.1.5.2. <i>Procedura audierii martorului</i> _____	171
3.1.5.3. <i>Consemnarea declarațiilor</i> _____	174
3.1.5.4. <i>Cazurile speciale de audiere a martorului</i> _____	175
3.1.5.5. <i>Măsurile de protecție a martorilor</i> _____	176
3.1.6. Confruntarea _____	180
3.1.7. Audierea expertului _____	180
3.2. Identificarea persoanelor și a obiectelor _____	180
3.2.1. Identificarea persoanelor _____	181
3.2.2. Identificarea obiectelor _____	183
3.2.3. Pluralitatea de identificări _____	183
3.3. Metodele speciale de supraveghere sau cercetare _____	184
3.3.1. Supravegherea tehnică _____	186
3.3.1.1. <i>Procedura de emitere a mandatului de supraveghere tehnică</i> _____	186

3.3.1.2. Înregistrările obținute din activități specifice culegerii de informații _____	190
3.3.1.3. Plângerea împotriva unei activități specifice culegerii de informații _____	192
3.3.1.4. Autorizarea unor măsuri de supraveghere tehnică de către procuror _____	193
3.3.1.5. Durata măsurii supravegherii tehnice _____	194
3.3.1.6. Punerea în executare a mandatului de supraveghere tehnică _____	195
3.3.1.7. Consemnarea activităților de supraveghere tehnică _____	197
3.3.1.8. Informarea persoanei supravegheate _____	199
3.3.1.9. Plângerea împotriva măsurilor de supraveghere tehnică _____	199
3.3.1.10. Conservarea materialelor rezultate din supravegherea tehnică _____	201
3.3.2. Obținerea datelor privind tranzacțiile financiare ale unei persoane _____	201
3.3.3. Reținerea, predarea și percheziționarea trimiterilor poștale _____	203
3.3.4. Utilizarea investigatorilor sub acoperire sau cu identitate reală și a colaboratorilor _____	205
3.3.4.1. Condiții și procedură _____	205
3.3.4.2. Durata utilizării investigatorului sub acoperire _____	207
3.3.4.3. Activitatea investigatorului _____	208
3.3.4.4. Colaboratorul _____	209
3.3.4.5. Măsurile de protecție a investigatorilor sub acoperire și a colaboratorilor _____	209
3.3.5. Participarea autorizată la anumite activități _____	210
3.3.5.1. Condiții și procedură _____	210
3.3.5.2. Durata participării la activități autorizate _____	212
3.3.6. Livrarea supravegheată _____	213
3.3.7. Obținerea datelor de trafic și de localizare prelucrate de către furnizorii de rețele publice de comunicații	

electronice ori furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului _____	215
3.3.8. Obținerea de date privind situația financiară a unei persoane _____	216
3.4. Conservarea datelor informatice _____	217
3.5. Mijloacele materiale de probă _____	219
3.6. Înscrisurile _____	219
3.7. Percheziția _____	220
3.7.1. Percheziția domiciliară _____	221
3.7.1.1. Cazurile și condițiile în care se poate dispune _____	221
3.7.1.2. Efectuarea percheziției domiciliare _____	224
3.7.1.3. Identificarea și păstrarea obiectelor _____	227
3.7.1.4. Procesul-verbal de percheziție _____	228
3.7.1.5. Măsurile privind obiectele ori înscrisurile ridicate _____	229
3.7.1.6. Dispoziții speciale privind perchezițiile efectuate la o autoritate publică, instituție publică sau la alte persoane juridice de drept public _____	230
3.7.2. Percheziția corporală _____	230
3.7.3. Percheziția unui vehicul _____	232
3.7.4. Percheziția informatică _____	232
3.8. Ridicarea de obiecte și înscrisuri _____	235
3.8.1. Predarea obiectelor, înscrisurilor sau a datelor informaticе _____	235
3.8.2. Ridicarea silită de obiecte și înscrisuri _____	236
3.9. Expertiza și constatarea _____	237
3.9.1. Expertiza _____	237
3.9.1.1. Noțiuni introductive _____	237
3.9.1.2. Numirea expertului _____	239
3.9.1.3. Incompatibilitatea expertului _____	240
3.9.1.4. Drepturile și obligațiile expertului _____	241
3.9.1.5. Înlocuirea expertului _____	242
3.9.1.6. Procedura efectuării expertizei _____	242
3.9.1.7. Raportul de expertiză _____	243

3.9.1.8. <i>Suplimentul de expertiză</i> _____	244
3.9.1.9. <i>Efectuarea unei noi expertize</i> _____	244
3.9.2. <i>Constatarea</i> _____	245
3.10. <i>Cercetarea locului faptei și reconstituirea</i> _____	246
3.10.1. <i>Cercetarea la fața locului</i> _____	246
3.10.2. <i>Reconstituirea</i> _____	247
3.11. <i>Fotografierea și luarea amprentelor suspectului,</i> <i>inculpatului sau ale altor persoane</i> _____	248
3.12. <i>Comisia rogatorie și delegarea</i> _____	249
3.12.1. <i>Comisia rogatorie</i> _____	249
3.12.2. <i>Delegarea</i> _____	250
Capitolul al VI-lea. Măsurile procesuale _____	252
§1. <i>Noțiuni introductive</i> _____	252
§2. <i>Măsurile preventive</i> _____	253
2.1. <i>Considerații preliminare</i> _____	253
2.2. <i>Luarea, încetarea de drept, înlocuirea și revocarea</i> <i>măsurilor preventive</i> _____	254
2.2.1. <i>Luarea măsurilor preventive</i> _____	254
2.2.1.1. <i>Condițiile generale</i> _____	254
2.2.1.2. <i>Organul judiciar competent și actul prin care se</i> <i>dispune asupra măsurilor preventive</i> _____	256
2.2.2. <i>Încetarea de drept a măsurilor preventive</i> _____	257
2.2.3. <i>Înlocuirea măsurilor preventive</i> _____	259
2.2.4. <i>Revocarea măsurilor preventive</i> _____	261
2.3. <i>Căile de atac împotriva actelor prin care se dispun măsurile</i> <i>preventive</i> _____	263
2.3.1. <i>Plângerea împotriva ordonanței organului de cercetare</i> <i>penală sau a procurorului prin care s-a luat măsura</i> <i>preventivă</i> _____	263
2.3.2. <i>Contestația împotriva încheierilor prin care judecătorul</i> <i>de drepturi și libertăți dispune asupra măsurilor</i> <i>preventive în cursul urmăririi penale</i> _____	264

2.3.3. Contestația împotriva încheierilor prin care judecătorul de cameră preliminară dispune asupra măsurilor preventive în procedura camerei preliminare _____	266
2.3.4. Contestația împotriva încheierilor prin care instanța de judecată dispune asupra măsurilor preventive în cursul judecății _____	267
2.4. Verificarea măsurilor preventive _____	268
2.4.1. Verificarea măsurilor preventive în procedura de cameră preliminară _____	268
2.4.2. Verificarea măsurilor preventive în cursul judecății _____	270
2.5. Măsurile preventive privite în special _____	271
2.5.1. Reținerea _____	271
2.5.2. Controlul judiciar _____	275
2.5.2.1. Luarea măsurii de către procuror _____	275
2.5.2.2. Luarea măsurii de către judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată _____	276
2.5.2.3. Conținutul și durata controlului judiciar _____	277
2.5.3. Controlul judiciar pe cauțiune _____	280
2.5.4. Arestul la domiciliu _____	284
2.5.4.1. Condiții privind dispunerea _____	284
2.5.4.2. Luarea măsurii arestului la domiciliu de către judecătorul de drepturi și libertăți _____	287
2.5.4.3. Luarea măsurii arestului la domiciliu de către judecătorul de cameră preliminară sau de instanța de judecată _____	289
2.5.4.4. Conținutul arestului la domiciliu _____	290
2.5.5. Arestarea preventivă _____	292
2.5.5.1. Condiții privind dispunerea măsurii _____	293
2.5.5.2. Luarea măsurii arestării preventive în cursul urmăririi penale _____	295
2.5.5.2.1. Propunerea de arestare preventivă. Dispoziții procedurale _____	295
2.5.5.2.2. Respingerea propunerii de arestare preventivă în cursul urmăririi penale _____	296

2.5.5.2.3. Admiterea propunerii de arestare preventivă în cursul urmăririi penale _____	296
2.5.5.2.4. Luarea măsurilor de ocrotire în caz de arestare preventivă în cursul urmăririi penale _____	298
2.5.5.2.5. Mandatul de arestare preventivă _____	299
2.5.5.2.6. Executarea mandatului de arestare preventivă emis în lipsa inculpatului _____	300
2.5.5.2.7. Negăsirea persoanei prevăzute în mandatul de arestare preventivă _____	302
2.5.5.2.8. Durata arestării preventive a inculpatului în cursul urmăririi penale _____	302
2.5.5.2.9. Prelungirea arestării preventive în cursul urmăririi penale _____	303
2.5.5.2.10. Procedura de prelungire a arestării preventive în cursul urmăririi penale _____	303
2.5.5.3. Arestarea preventivă a inculpatului în procedura de cameră preliminară și în cursul judecății _____	305
2.5.5.4. Tratamentul medical sub pază permanentă _____	307
2.6. Măsurile preventive aplicabile minorilor _____	307
§3. Măsurile de siguranță cu caracter medical _____	308
3.1. Noțiuni introductive _____	308
3.2. Obligarea provizorie la tratament medical _____	309
3.3. Internarea medicală provizorie _____	312
§4. Măsurile asigurătorii, restituirea lucrurilor și restabilirea situației anterioare săvârșirii infracțiunii _____	314
4.1. Măsurile asigurătorii _____	314
4.1.1. Noțiuni generale _____	314
4.1.2. Contestarea măsurilor asigurătorii _____	317
4.1.3. Verificarea măsurilor asigurătorii _____	318
4.1.4. Procedura sechestrului _____	319
4.1.5. Cazuri speciale de valorificare a bunurilor mobile sau imobile sechestrate _____	320
4.1.6. Valorificarea bunurilor mobile sechestrate în cursul urmăririi penale _____	321

4.1.7. Valorificarea bunurilor mobile sechestrate în cursul procedurii de cameră preliminară și al judecății _____	322
4.1.8. Contestarea modului de valorificare a bunurilor mobile sechestrate _____	323
4.1.9. Poprirea _____	324
4.2. Restituirea lucrurilor _____	324
4.3. Restabilirea situației anterioare săvârșirii infracțiunii _____	325

Capitolul al VII-lea. Actele procesuale și actele procedurale

comune _____	327
§1. Noțiuni introductive _____	327
§2. Citarea, comunicarea actelor procedurale și mandatul de aducere _____	328
2.1. Citarea _____	328
2.1.1. Noțiuni introductive _____	328
2.1.2. Modul de citare _____	329
2.1.3. Conținutul citației _____	330
2.1.4. Locul de citare _____	330
2.1.5. Înmânarea citației _____	333
2.1.6. Înmânarea citației altor persoane _____	334
2.1.7. Incidente privind citarea _____	336
2.1.8. Dovada de primire a citației _____	336
2.1.9. Incidente privind citarea _____	337
2.2. Mandatul de aducere _____	337
2.2.1. Emiterea mandatului de aducere _____	337
2.2.2. Executarea mandatului de aducere _____	339
2.3. Accesul la bazele electronice de date _____	340
§3. Termenele _____	340
3.1. Noțiuni introductive _____	340
3.2. Clasificarea termenelor _____	341
3.3. Calculul termenelor procedurale _____	342
3.4. Acte considerate ca făcute în termen _____	343
3.5. Consecințele nerespectării termenelor _____	344

§4. Cheltuielile judiciare _____	344
4.1. Noțiuni introductive _____	344
4.2. Plata cheltuielilor judiciare avansate de stat _____	345
4.3. Plata cheltuielilor judiciare făcute de părți _____	348
4.4. Sumele convenite martorului, expertului și interpretului _____	349
§5. Modificarea actelor procedurale, îndreptarea erorilor materiale și înlăturarea unor omisiuni vădite _____	350
5.1. Modificarea actelor procedurale _____	350
5.2. Îndreptarea erorilor materiale _____	351
5.3. Înlăturarea unor omisiuni vădite _____	351
§6. Nulitățile _____	352
6.1. Noțiuni introductive _____	352
6.2. Nulitățile absolute _____	353
6.3. Nulitățile relative _____	354
6.4. Efectele nulităților _____	356
§7. Amenda judiciară _____	356
7.1. Abateri judiciare _____	356
7.2. Procedura privitoare la amenda judiciară _____	359
Bibliografie _____	361

Prof. univ. dr. **Carmen-Silvia Paraschiv**
(coordonator)

Lector univ. dr.
Maria-Georgiana Teodorescu

Asist. univ. dr.
Alin Sorin Nicolescu

Drept procesual penal. Partea generală

Note de curs

Ediția a 5-a, revizuită și adăugită

Editura
Stamangiu
2023

Capitolul al V-lea

Probele, mijloacele de probă și procedeele probatorii

§1. Noțiuni introductive

Prin **probă** se înțelege orice element de fapt care servește:

- ⇒ la constatarea existenței sau inexistenței unei infracțiuni;
- ⇒ la identificarea persoanei care a săvârșit-o;
- ⇒ la cunoașterea împrejurărilor necesare pentru justa soluționare a cauzei;
- ⇒ la aflarea adevărului în procesul penal.

Prin **mijloc de probă** se înțelege instrumentul legal cu ajutorul căruia se stabilesc elementele de fapt (probele)^[1].

Mijloacele de probă sunt:

- ⇒ declarațiile suspectului sau ale inculpatului;
- ⇒ declarațiile persoanei vătămate;
- ⇒ declarațiile părții civile sau ale părții responsabile civilmente;
- ⇒ declarațiile martorilor;
- ⇒ înscrisurile, rapoartele de expertiză sau constatare, procesele-verbale, fotografiile, mijloacele materiale de probă;
- ⇒ orice alt mijloc de probă care nu este interzis de lege.

Prin **procedeu probatoriu** se înțelege modalitatea legală de obținere a mijlocului de probă. Procedeele probatorii sunt:

- ⇒ ascultarea subiecților procesuali principali;
- ⇒ ascultarea părților;
- ⇒ ascultarea martorilor;
- ⇒ ridicarea de obiecte și înscrisuri în cazul constatării infracțiunii flagrante;
- ⇒ efectuarea de expertize;
- ⇒ efectuarea de constatări tehnico-științifice;
- ⇒ efectuarea de constatări medico-legale;

^[1] C.S. PARASCHIV, *op. cit.*, p. 181.

- ⇒ înregistrarea de convorbiri;
- ⇒ efectuarea de percheziții și ridicarea de obiecte și înscrisuri cu ocazia efectuării acesteia^[1].

§2. Probele

2.1. Clasificarea probelor

În privința clasificării probelor, în literatura de specialitate sunt adoptate, în principiu, aceleași criterii. Astfel, probele pot fi clasificate după caracterul lor, după izvoarele din care provin și după legătura lor cu obiectul probațiunii^[2].

- ⇒ După caracterul lor, probele se clasifică în:
 - **probe în sprijinul învinuirii** – servesc la dovedirea vinovăției suspectului sau inculpatului. Pot fi socotite probe în acuzare și elementele de fapt sau împrejurările care dovedesc existența unor circumstanțe agravante;
 - **probe în sprijinul apărării** – dovedesc fie nevinovăția suspectului sau a inculpatului, fie existența unor circumstanțe de natură să atenueze răspunderea penală a acestuia^[3].
- ⇒ În funcție de izvorul lor, probele pot fi:
 - **imediate** – sunt cele obținute din sursa lor originală. Sunt astfel de probe: conținutul declarației unui martor ocular, conținutul unui înscris original, conținutul procesului-verbal de examinare a corpurilor delictive^[4];
 - **mediate** – sunt socotite probe secundare, ele fiind obținute dintr-o altă sursă decât cea originală. Este, spre exemplu, o probă mediată conținutul declarației unui martor care relatează ceea ce i-a povestit un martor ocular despre o anumită situație sau împrejurare^[5].

^[1] *Idem*, p. 182.

^[2] I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *op. cit.*, p. 423.

^[3] *Idem*, p. 424.

^[4] S. KAHANE, *Drept procesual penal*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1963, p. 138, *apud* I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *op. cit.*, p. 424.

^[5] I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *op. cit.*, p. 424.

- ⇒ După legătura lor cu obiectul probațiunii, probele pot fi:
- **directe** – dovedesc în mod nemijlocit vinovăția ori nevinovăția suspectului sau inculpatului, ele conținând informații care pun în lumină, fără ajutorul altor probe, aspectele legate de rezolvarea problemelor esențiale în cauza penală. Sunt, de exemplu, probe directe: prinderea făptuitorului în flagrant, conținutul declarației prin care făptuitorul recunoaște săvârșirea faptei etc.;
 - **indirecte** – nu furnizează informații care pot dovedi în mod direct vinovăția sau nevinovăția făptuitorului; aceste probe pot conduce la anumite concluzii în cauza penală numai în măsura în care se coroborează cu conținutul altor probe directe sau indirecte^[1]. Astfel, pot fi considerate probe indirecte: găsirea unui obiect asupra unei persoane, imposibilitatea persoanei de a justifica proveniența obiectului și prezența posesorului obiectului în apropierea locului sau chiar la locul de unde a fost sustras obiectul respectiv^[2].

2.2. Obiectul probațiunii

2.2.1. Noțiune

Obiectul probațiunii se referă la probele strânse în cadrul procesului penal, care, coroborate, pot conduce la formarea convingerii organelor judiciare referitoare la:

- ⇒ existența infracțiunii și săvârșirea ei de către inculpat;
- ⇒ faptele privitoare la răspunderea civilă, atunci când există parte civilă;
- ⇒ faptele și împrejurările de fapt de care depinde aplicarea legii;
- ⇒ orice împrejurare necesară pentru justa soluționare a cauzei^[3].

Obiectul probațiunii este de două feluri:

- ⇒ **generic** sau **abstract** – fapte generale ce trebuie dovedite în legătură cu orice infracțiune;

^[1] E. BONNIER, *Traité théorique et pratique des preuves en droit civil et en droit criminel*, tome I, 4e éd., Paris, 1873, p. 6-7, *apud* I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *op. cit.*, p. 424.

^[2] I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *op. cit.*, p. 424.

^[3] C.S. PARASCHIV, *op. cit.*, p. 182.

- ⇒ **concret** sau **specific** – fapte care trebuie dovedite de participanții la procesul penal în legătură cu săvârșirea unei infracțiuni concrete^[1].

2.2.2. Faptele și împrejurările care trebuie dovedite

În cadrul obiectului probațiunii se cuprind fapte sau împrejurări care au relevanță asupra fondului cauzei și fapte sau împrejurări care privesc normala desfășurare a procesului penal^[2].

Dintre faptele sau împrejurările cu ajutorul cărora este soluționat fondul cauzei, le menționăm pe cele privitoare la existența sau inexistența infracțiunii, identificarea făptuitorului, dovedirea vinovăției făptuitorului și stabilirea răspunderii penale sau civile a acestuia^[3].

Faptele sau împrejurările care vizează normala desfășurare a procesului penal nu au implicații asupra fondului cauzei, dar este necesară dovedirea lor pentru a se constata dacă sunt sau nu incidente anumite dispoziții legale care disciplinează cursul procesului penal^[4].

Constituie asemenea fapte sau împrejurări, de exemplu: starea sănătății suspectului sau inculpatului, când acesta susține că este bolnav și cere suspendarea procesului penal, împrejurările privind necesitatea luării măsurii asigurătorii sau a măsurilor de siguranță etc.

În cadrul faptelor și împrejurărilor cu ajutorul cărora se rezolvă fondul cauzei, un loc deosebit îl ocupă faptele principale (*res probandae*) și faptele probatorii (*res probantes*)^[5].

Faptele principale sunt, sub aspectul clasificării probelor, probe directe, prin intermediul lor putându-se face dovada existenței sau inexistenței faptei, a urmărilor ei socialmente periculoase și a vinovăției sau nevinovăției făptuitorului. Faptele principale, prin cantitatea și calitatea informațiilor pe care le furnizează, pot conduce, singure, la rezolvarea cauzei penale^[6].

^[1] *Ibidem*.

^[2] GR.GR. THEODORU, *Tratat de Drept procesual penal*, ed. a 3-a, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 333.

^[3] I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *op. cit.*, p. 426.

^[4] *Ibidem*.

^[5] I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *op. cit.*, p. 426.

^[6] *Ibidem*.

De exemplu, reținerea autorului faptei în momentul sustragerii bunului reprezintă faptul principal al cauzei ce are ca obiect infracțiunea de furt, dovedirea faptului principal fiind suficientă pentru soluționarea cauzei^[1].

Faptele probatorii sunt, sub aspectul clasificării probelor, probe indirecte, deoarece, prin informațiile pe care le furnizează, conduc la stabilirea, pe cale indirectă, a faptelor principale.

Faptele probatorii se mai numesc și indicii, adică fapte sau împrejurări care permit formularea unor deducții logice privind aspecte ale rezolvării cauzei^[2].

De exemplu, găsirea bunurilor sustrate la locuința suspectului nu reprezintă faptul principal, însă prin coroborare cu alte probe – amprente de la locul săvârșirii infracțiunii – poate conduce la probarea săvârșirii infracțiunii^[3].

Faptele sau împrejurările cuprinse în obiectul probațiunii sunt deosebit de variate, ele având relevanță informativă numai raportat în mod concret la problemele pe care le ridică rezolvarea unei anumite cauze penale. Chiar în cazul în care dosarele penale au ca obiect aceeași infracțiune, faptele sau împrejurările ce urmează a fi cuprinse în obiectul probațiunii sunt diferite, deoarece maniera de comitere a infracțiunii poate fi deosebită în fiecare dosar penal^[4].

2.2.3. Faptele și împrejurările care nu trebuie dovedite (dispensa de probă)

Unele fapte și împrejurări, deși se referă la faptul principal, nu pot forma obiect al probațiunii, deoarece sunt contrare legii sau concepției noastre despre natură și societate^[5].

2.2.3.1. Prezumțiile legale absolute

Când legea instituie o prezumție legală absolută, faptul astfel prezumat nu trebuie dovedit. De exemplu, în art. 28 alin. (1) teza I C. proc. pen. se arată că hotărârea definitivă a instanței penale are autoritate de lucru judecat în fața instanței civile care judecă acțiunea civilă, cu privire la existența faptei și a persoanei care a săvârșit-o. În consecință, în fața instanței civile nu vor mai face

^[1] C.S. PARASCHIV, *op. cit.*, p. 182.

^[2] I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *op. cit.*, p. 426.

^[3] C.S. PARASCHIV, *op. cit.*, p. 182.

^[4] I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *op. cit.*, p. 427.

^[5] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2013, p. 334.

obiectul probei aspectele menționate mai sus, pornindu-se de la prezumția legală că hotărârea instanței penale reflectă adevărul (*res iudicata pro veritate habetur*)^[1].

Prezumțiile legale sunt de 2 feluri:

- **absolute** – nu admit proba contrară (*iuris et de iure*). Spre exemplu, prezumția legală absolută că minorul sub 14 ani nu are discernământ;
- **relative** – dovada contrară este admisă (*iuris tantum*). Spre exemplu, prezumția de nevinovăție sau prezumția că minorul între 14 și 16 ani nu are discernământ sau cea conform căreia minorul între 16 și 18 ani are discernământ.

Pentru prezumțiile judiciare (ale judecătorului) nu există dispensă de probă^[2].

2.2.3.2. Faptele evidente și faptele notorii

Faptele evidente sunt cunoștințele despre lumea înconjurătoare dobândite din experiența vieții și nu mai trebuie dovedite. De exemplu, nu trebuie dovedit faptul că obiectul aruncat de la o anumită înălțime, datorită legii gravitației, cade de sus în jos; de asemenea, nu trebuie dovedit că întotdeauna la ora 24 este noapte^[3].

Faptele notorii sunt cele cunoscute de un cerc foarte larg de persoane, fiind, cum se spune, de notorietate. Notorietatea unor fapte poate fi generală sau locală^[4].

Caracterul notoriu al unui fapt este stabilit de organul judiciar în funcție de împrejurarea căreia i se conferă relevanță informativă și de gradul de instrucție al subiectului față de care se apreciază notorietatea^[5].

Astfel, conform art. 100 alin. (4) lit. c) C. proc. pen., organele judiciare pot respinge o cerere privitoare la administrarea unor probe atunci când proba nu este necesară, întrucât faptul este notoriu.

[1] I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *op. cit.*, p. 427-428.

[2] C.S. PARASCHIV, *op. cit.*, p. 183.

[3] I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *op. cit.*, p. 428.

[4] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, vol. II.

[5] I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *op. cit.*, p. 428.

2.2.3.3. Faptele necontestate

Faptele necontestate sunt împrejurări față de care toți participanții la procesul penal au același punct de vedere, le este acceptată existența sau inexistența dacă nu influențează soluționarea cauzei^[1].

Dispensa de probă, în acest caz, este prevăzută pentru desfășurarea fazei de judecată, în măsura în care proba a fost deja administrată în cursul fazei de urmărire penală^[2].

Potrivit art. 374 alin. (7) C. proc. pen., probele administrate în cursul urmăririi penale și necontestate de către părți sau de persoana vătămată nu se readministrează în cursul cercetării judecătorești.

Prin excepție, probele pot fi administrate din oficiu de către instanță dacă apreciază că este necesar pentru aflarea adevărului și pentru justa soluționare a cauzei [art. 374 alin. (8) C. proc. pen.].

2.2.3.4. Faptele și împrejurările care pot fi dovedite (pot forma obiectul probațiunii)

Aceste fapte, chiar dacă nu au legătură directă cu faptele principale, pot contribui la soluționarea unei cauze, prin informațiile pe care le au în conținutul lor^[3].

Sunt clasificate în:

- **fapte auxiliare** – sunt fapte care pot conține informații care să ajute la rezolvarea cauzei, chiar dacă nu se referă direct la faptul principal^[4];
- **fapte similare**:
 - sunt împrejurări de aceeași natură cu infracțiunea comisă, săvârșite însă anterior de autorul faptei^[5];
 - seamănă, dar nu se află într-un raport cauzal cu cele ce formează obiectul probațiunii^[6];

[1] C.S. PARASCHIV, *op. cit.*, p. 184.

[2] I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *op. cit.*, p. 429.

[3] C.S. PARASCHIV, *op. cit.*, p. 184.

[4] *Ibidem*.

[5] C.S. PARASCHIV, *op. cit.*, p. 184.

[6] *Ibidem*.

☉ **fapte negative determinate:**

- sunt fapte ce nu s-au petrecut în realitate, fiind inexistente^[1];
- pot fi obiect al probațiunii numai prin invocarea unor fapte pozitive^[2].

2.2.3.5. *Fapte și împrejurări care nu pot fi dovedite*

☉ fapte și împrejurări de fapt a căror dovedire este interzisă prin lege^[3];

De exemplu, prezumțiile legale absolute.

☉ fapte și împrejurări de fapt contrare concepției comune despre lume – nu se va admite dovedirea unor asemenea fapte^[4];

Spre exemplu, moartea unei persoane a fost provocată de stafii.

☉ fapte negative nedeterminate – numite și fapte nedefinite, nu pot face parte din obiectul probațiunii, dovedirea lor fiind imposibilă^[5].

De exemplu, nu se poate dovedi că o persoană nu a fost niciodată în localitatea în care s-a săvârșit fapta ce face obiectul dosarului.

2.3. Trăsăturile probelor

Pentru a se putea afla adevărul în ceea ce privește soluționarea unei cauze penale, probele administrate trebuie să aibă capacitatea de a furniza informații care să permită stabilirea riguroasă a celor întâmplate în realitatea obiectivă, numai în acest mod putându-se determina circumstanțele săvârșirii faptei, forma de vinovăție etc.^[6]

Astfel, administrarea unei probe într-o cauză penală este condiționată de îndeplinirea următoarelor cerințe:

- ☉ să fie admisă de lege (admisibilitatea);
- ☉ să aibă legătură cu soluționarea procesului (pertinența);

[1] C.S. PARASCHIV, *op. cit.*, p. 184.

[2] *Ibidem*.

[3] C.S. PARASCHIV, *op. cit.*, p. 184.

[4] *Idem*, p. 185.

[5] C.S. PARASCHIV, *op. cit.*, p. 185.

[6] I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *op. cit.*, p. 431.

- să fie determinantă în soluționarea cauzei (concludența)^[1];
- să fie necesară administrarea ei (utilitatea);
- să fie posibilă administrarea acesteia;
- să fie legală.

2.3.1. Admisibilitatea probei

În această materie, există regula potrivit căreia orice probă este, în principiu, admisibilă. Astfel, în art. 99 alin. (3) C. proc. pen. se prevede că persoana vătămată, suspectul și părțile au dreptul de a propune organelor judiciare administrarea de probe, aceste cereri neputând fi respinse dacă sunt îndeplinite cerințele probelor^[2].

Cererea de probațiune a părții sau a subiectului procesual principal va fi însă respinsă, motivat, atunci când administrarea probei este contrară legii [art. 100 alin. (4) lit. f) C. proc. pen.]. De asemenea, cererea de administrare a unei probe va fi respinsă ca fiind inadmisibilă în situația în care a fost formulată de o persoană neîndreptățită [art. 100 alin. (4) lit. e)]^[3].

Sunt reglementate situații când proba nu este admisibilă, administrarea ei fiind interzisă prin lege. De exemplu, conform art. 139 alin. (4) C. proc. pen., raportul dintre avocat și persoana pe care o asistă sau reprezintă nu poate forma obiectul supravegherii tehnice decât dacă există date că avocatul săvârșește ori pregătește săvârșirea unei infracțiuni dintre cele prevăzute expres în lege (infracțiuni de trafic de droguri, trafic de arme, trafic de persoane, acte de terorism etc.). O probă obținută prin acest procedeu probatoriu care vizează comunicarea dintre avocat și persoana pe care o asistă sau reprezintă este inadmisibilă, neputând fi utilizată în cadrul procesului penal. În acest sens, dacă pe parcursul sau după executarea măsurii rezultă că activitățile de supraveghere tehnică au vizat și raporturile dintre avocat și suspectul ori inculpatul pe care acesta îl apără, probele obținute nu pot fi folosite în cadrul niciunui proces penal, urmând a fi distruse, de îndată, de către procuror^[4].

[1] C.S. PARASCHIV, *op. cit.*, p. 186.

[2] I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *op. cit.*, p. 432.

[3] *ibidem*.

[4] I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *op. cit.*, p. 433.

2.3.2. Pertinența probei

Probele pertinente sunt acele elemente de fapt care au legătură cu faptele sau împrejurările ce trebuie dovedite într-o anumită cauză penală^[1].

Astfel, organele judiciare pot respinge o cerere privitoare la administrarea unor probe atunci când proba nu este relevantă în raport cu obiectul probațiunii din cauză [art. 100 alin. (4) lit. a) C. proc. pen.].

Pertinența este o cerință necesară a probei, dar nu suficientă^[2].

2.3.3. Concludența probei

După cum s-a observat, pe lângă faptul că probele trebuie să prezinte legătură cu cauza, ele se impun să fie și edificatoare, concludente. Astfel, probele sunt concludente dacă sunt esențiale în cauză, contribuind în mod considerabil la aflarea adevărului și la soluționarea cauzei penale, prin aceea că pot clarifica elemente necunoscute ale dosarului^[3].

Regula – toate probele concludente sunt pertinente, însă nu orice probă pertinentă este și concludentă^[4].

2.3.4. Utilitatea probei

Probele sunt utile atunci când administrarea lor este necesară pentru soluționarea cauzei penale^[5].

Pentru ca o probă să fie considerată utilă, ea trebuie să fie:

- ⇒ admisibilă;
- ⇒ concludentă;
- ⇒ pertinentă^[6].

Utilitatea reprezintă atributul probei care poate aduce informații noi față de probele administrate anterior^[7].

^[1] *Ibidem.*

^[2] C.S. PARASCHIV, *op. cit.*, p. 187.

^[3] I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *op. cit.*, p. 433.

^[4] C.S. PARASCHIV, *op. cit.*, p. 187.

^[5] *Ibidem.*

^[6] C.S. PARASCHIV, *op. cit.*, p. 187.

^[7] *Ibidem.*

2.3.5. Administrarea probei să fie posibilă

Organele judiciare pot respinge o cerere privitoare la administrarea unor probe atunci când proba este imposibil de obținut [art. 100 alin. (4) lit. d) C. proc. pen.].

În desfășurarea procesului penal, organele judiciare pot constata imposibilitatea administrării unei probe fie cu ocazia formulării cererii de probațiune, fie ulterior admiterii acesteia, pe parcursul utilizării unui anumit procedeu probatoriu^[1].

2.3.6. Legalitatea probei

Probele trebuie să fie obținute în mod legal, cu bună-credință, cu respectarea dispozițiilor ce reglementează în mod imperativ acest segment al procesului penal.

2.4. Sarcina probei

Reprezintă obligația procesuală ce revine unui participant în procesul penal (procuror sau parte civilă) de a dovedi faptele sau împrejurările care formează obiectul probațiunii^[2].

În acțiunea penală sarcina probei aparține în principal procurorului, iar în acțiunea civilă părții civile ori, după caz, procurorului care exercită acțiunea civilă în cazul în care persoana vătămată este lipsită de capacitate de exercițiu sau are capacitate de exercițiu restrânsă [art. 99 alin. (1) C. proc. pen.].

Suspectul sau inculpatul beneficiază de prezumția de nevinovăție, nefiind obligat să își dovedească nevinovăția, și are dreptul de a nu contribui la propria acuzare [art. 99 alin. (2) C. proc. pen.].

În procesul penal, persoana vătămată, suspectul și părțile au dreptul de a propune organelor judiciare administrarea de probe [art. 99 alin. (3) C. proc. pen.].

^[1] I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *op. cit.*, p. 434.

^[2] C.S. PARASCHIV, *op. cit.*, p. 188.

Instituția sarcinii probei este diferită de cea a propunerii de probe, aceasta din urmă constituind un drept al părților sau subiecților procesuali principali în cadrul procesului penal^[1].

Sarcina probei este, prin urmare, dominată de principiul potrivit căruia acela ce face o afirmație este obligat să o dovedească (*eius incumbit probatio qui dicit, non qui negat*)^[2]. Dacă împrejurarea de fapt a fost dovedită, persoana care invocă o altă împrejurare de fapt (de negație sau explicativă) este obligată, la rândul său, să o dovedească (*reus in excipiendo fit actor*)^[3].

2.5. Administrarea probelor

2.5.1. Considerații generale

Este activitatea procesuală prin care sunt strânse faptele sau împrejurările care au relevanță în soluționarea cauzei^[4].

Administrarea probelor reprezintă activitatea prin care sunt strânse sau aduse în fața organului judiciar probele legale, pertinente, concludente și utile pentru stabilirea faptelor și împrejurărilor a căror existență sau inexistență trebuie constatată în vederea aflării adevărului în cauză^[5].

Administrarea probelor se realizează prin intermediul **procedeeleor probatorii**:

- ⊕ ascultarea subiecților procesuali principali;
- ⊕ ascultarea părților;
- ⊕ ascultarea martorilor;
- ⊕ ridicarea de obiecte și înscrisuri în cazul constatării infracțiunii flagrante;
- ⊕ efectuarea de expertize;
- ⊕ efectuarea de constatări tehnico-științifice;
- ⊕ efectuarea de constatări medico-legale;
- ⊕ înregistrarea de convorbiri;

[1] M. UDROIU, *Procedură penală. Partea generală*, ed. a 3-a, Ed. C.H. Beck, București, 2016, p. 247.

[2] B. MICU, R. SLĂVOIU, A. ZARAFIU, *op. cit.*, p. 169.

[3] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2007, p. 341.

[4] C.S. PARASCHIV, *op. cit.*, p. 189.

[5] M. UDROIU, *op. cit.*, 2014, p. 229.

- efectuarea de percheziții și ridicarea de obiecte și înscrisuri cu ocazia efectuării acesteia^[1].

În **cursul urmăririi penale**, organul de urmărire penală (procurorul și organele de cercetare penală) strânge și administrează probe atât în favoarea, cât și în defavoarea suspectului sau inculpatului, din oficiu ori la cerere [art. 100 alin. (1) C. proc. pen.].

În **cursul judecătii**, instanța administrează probe la cererea procurorului, a persoanei vătămate sau a părților și, în mod subsidiar, din oficiu, atunci când consideră necesar pentru formarea convingerii sale [art. 100 alin. (2) C. proc. pen.].

Cererea privitoare la administrarea unor probe formulată în cursul urmăririi penale sau în cursul judecătii se admite ori se respinge, motivat, de către organele judiciare (prin ordonanță sau încheiere, după caz) [art. 100 alin. (3) C. proc. pen.].

În mod excepțional, administrarea probelor se poate desfășura și în fața:

- judecătorului de drepturi și libertăți – atunci când există riscul ca persoana vătămată, partea civilă, partea responsabilă civilmente sau un martor să nu mai poată fi audiat în cursul judecătii, procurorul poate sesiza judecătorul de drepturi și libertăți în vederea **audierii anticipate** a acestora. Judecătorul de drepturi și libertăți, dacă apreciază cererea întemeiată, stabilește de îndată data și locul audierii, dispunându-se citarea părților și a subiecților procesuali principali (art. 308 C. proc. pen.);
- judecătorului de cameră preliminară – în procedura de camera preliminară, va putea încuviința administrarea de probe cu privire la aspectele ce țin de legalitatea efectuării urmăririi penale și a administrării probelor^[2];
- inculpatul poate fi ascultat de către judecătorul de drepturi și libertăți, în procedurile în care se discută starea de libertate sau se soluționează contestațiile cu privire la aceasta [art. 204, art. 219, art. 225 C. proc. pen.]^[3].

^[1] C.S. PARASCHIV, *op. cit.*, p. 189.

^[2] *Idem*, p. 191.

^[3] C.S. PARASCHIV, *op. cit.*, p. 191.

Conform art. 100 alin. (4) C. proc. pen., organele judiciare pot respinge o cerere privitoare la administrarea unor probe atunci când:

- ⇒ proba nu este relevantă în raport cu obiectul probațiunii din cauză (**lipsa pertinentei probei**);
- ⇒ se apreciază că pentru dovedirea elementului de fapt care constituie obiectul probei au fost administrate suficiente mijloace de probă (**lipsa utilității probei**);
- ⇒ proba nu este necesară, întrucât faptul este notoriu (**lipsa utilității probei**);
- ⇒ proba este imposibil de obținut (**lipsa posibilității de a administra proba**);
- ⇒ cererea a fost formulată de o persoană neîndreptățită;
- ⇒ administrarea probei este contrară legii.

2.5.2. Principiul loialității administrării probelor

Pentru administrarea probelor, legea fixează un anumit regim procesual, pentru ca, într-adevăr, proba să inspire siguranță în valorificarea ei în vederea aflării adevărului. În acest scop, a fost reglementat în mod expres principiul loialității administrării probelor^[1].

Astfel, conform art. 101 C. proc. pen.:

- ⇒ este oprit a se întrebuița violențe, amenințări ori alte mijloace de constrângere, precum și promisiuni sau îndemnuri în scopul de a se obține probe;
- ⇒ nu pot fi folosite metode sau tehnici de ascultare care afectează capacitatea persoanei de a își aminti și de a relata în mod conștient și voluntar faptele care constituie obiectul probei; interdicția se aplică chiar dacă persoana ascultată își dă consimțământul la utilizarea unei asemenea metode sau tehnici de ascultare.

De asemenea, potrivit art. 115 alin. (2) C. proc. pen., persoanele care se află într-o situație ce pune la îndoială, în mod rezonabil, capacitatea de a fi martor pot fi audiate doar atunci când organul judiciar constată că persoana este capabilă să relateze, în mod conștient, fapte și împrejurări de fapt conforme cu realitatea;

[1] I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *op. cit.*, p. 437.

- este interzis organelor judiciare penale sau altor persoane care acționează pentru acestea să provoace o persoană să săvârșească ori să continue săvârșirea unei fapte penale, în scopul obținerii unei probe.

Încălcarea principiului loialității administrării probei atrage sancțiunea **excluderii probei neloial administrate**.

2.6. Excluderea probelor

În desfășurarea procesului penal se pot constata abateri de la cadrul procesual instituit, ipoteză în care pot fi incidente anumite sancțiuni procedurale. Notăm faptul că inadmisibilitatea, decăderea și nulitățile au fost menținute ca sancțiuni procedurale și în actualul Cod de procedură penală. Suplimentar, legiuitorul a prevăzut, ca o sancțiune procedurală distinctă, excluderea probelor obținute nelegal. Această sancțiune distinctă intervine în materia probațiunii în ipoteza încălcării principiilor legalității și loialității administrării probelor^[1].

Astfel, probele obținute prin tortură, precum și probele derivate din acestea nu pot fi folosite în cadrul procesului penal [art. 102 alin. (1) C. proc. pen.].

Probele obținute în mod nelegal nu pot fi folosite în procesul penal [art. 102 alin. (2) C. proc. pen.].

Nulitatea actului prin care s-a dispus sau autorizat administrarea unei probe ori prin care aceasta a fost administrată determină excluderea probei, precum și înlăturarea din dosarul cauzei a mijlocului de probă corespunzător probei excluse [art. 102 alin. (3) C. proc. pen.].

Probele derivate se exclud dacă au fost obținute în mod direct din probele obținute în mod nelegal și nu puteau fi obținute în alt mod [art. 102 alin. (4) C. proc. pen.].

De altfel, în sprijinul acestei reglementări, semnalăm aderarea României, prin Legea nr. 19/1990^[2], la Convenția împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante, adoptată la New York la 10 decembrie 1980. De asemenea, deosebit de relevantă este jurisprudența Curții

^[1] *Idem*, p. 440.

^[2] M. Of. nr. 112 din 10 octombrie 1990.

Europene a Drepturilor Omului, prin care s-a statuat în mod constant în favoarea eliminării din ansamblul probator al cauzelor penale a probelor obținute prin tortură^[1].

2.7. Aprecierea probelor

Principiul liberei aprecieri a probelor, potrivit art. 103 alin. (1) C. proc. pen., presupune că probele nu au o valoare dinainte stabilită prin lege și sunt supuse liberei aprecieri a organelor judiciare în urma evaluării tuturor probelor administrate în cauză. Prin urmare, nu se poate spune că o probă este mai importantă decât alta sau că are valoare probantă mai mare.

În luarea deciziei asupra existenței infracțiunii și a vinovăției inculpatului, instanța hotărăște motivat, cu trimitere la toate probele evaluate care au fost coroborate. Condamnarea se dispune doar atunci când instanța are convingerea că acuzația a fost dovedită dincolo de orice îndoială rezonabilă [art. 103 alin. (2) C. proc. pen.].

Hotărârea de condamnare, de renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei nu se poate întemeia în măsură determinantă pe declarațiile investigatorului, ale colaboratorilor ori ale martorilor protejați [art. 103 alin. (3) C. proc. pen.].

Aprecierea probelor reprezintă una dintre cele mai importante activități în procesul de înfăptuire a justiției penale, deoarece organele judiciare pot dispune anumite măsuri pe parcursul procesului penal sau pot soluționa cauza penală doar analizând probele administrate și stabilind relevanța acestora cu privire la existența infracțiunii, la persoana care a săvârșit-o și la vinovăția acesteia^[2].

Organele judiciare stabilesc valoarea probantă a probelor administrate atât pe parcursul procesului penal, cât și la finalul acestuia, cu ocazia soluționării cauzei^[3].

Astfel, pe parcursul desfășurării activității judiciare penale, actele de dispoziție sunt fundamentate pe probe, cărora organele judiciare le conferă semnificație prin operațiunea aprecierii. De exemplu, punerea în mișcare a acțiunii penale se dispune de procuror când acesta constată că există probe din care

[1] I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *op. cit.*, p. 441.

[2] *Idem*, p. 445.

[3] I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *op. cit.*, p. 445.

rezultă că o persoană a săvârșit o infracțiune și nu există niciun impediment dintre cele prevăzute în art. 16 alin. (1) C. proc. pen. Așadar, dispoziția de inculpare presupune existența unei activități de administrare și de apreciere a probelor. În același sens, măsura arestării preventive se va putea dispune în cursul fazei de judecată atunci când instanța de judecată va evalua probele din dosar și, ca urmare a unei operațiuni de apreciere a ansamblului probator, va constata că sunt îndeplinite condițiile necesare privării de libertate a inculpatului^[1].

De asemenea, aprecierea probelor se realizează în etapa deliberării, întregul volum de muncă depus de către organele de urmărire penală, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară și instanțele judecătorești, precum și de către subiecții procesuali și părțile din proces concretizându-se în soluția ce va fi dată în urma acestei activități. Operațiunea de apreciere a probelor este conferită exclusiv completului de judecată investit cu soluționarea cauzei. Un alt element particular al acestei aprecieri finale a probelor este reprezentat de faptul că este evaluat întregul ansamblu probator al dosarului penal^[2].

§3. Mijloacele de probă și procedeele probatorii

Mijloacele de probă sunt acele mijloace legale prin intermediul cărora probele sunt administrate în procesul penal, informațiile necesare rezolvării cauzei fiind relevate organelor judiciare și celorlalți participanți la activitatea judiciară^[3].

Astfel, conform art. 97 alin. (2) C. proc. pen., proba se obține în procesul penal prin următoarele mijloace:

- ☞ declarațiile suspectului sau ale inculpatului;
- ☞ declarațiile persoanei vătămate;
- ☞ declarațiile părții civile sau ale părții responsabile civilmente;
- ☞ declarațiile martorilor;
- ☞ înscrisuri, rapoarte de expertiză sau constatare, procese-verbale, fotografii, mijloace materiale de probă;
- ☞ orice alt mijloc de probă care nu este interzis prin lege.

[1] *Idem*, p. 441.

[2] I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *op. cit.*, p. 441.

[3] B. MICU, R. SLĂVOIU, A. ZARAFIU, *op. cit.*, p. 167.

Procedeeul probatoriu este modalitatea legală de obținere a mijlocului de probă [art. 97 alin. (3) C. proc. pen.].

Mijloacele de probă care conțin informațiile ce interesează pentru rezolvarea cauzei penale ajung în posesia organelor judiciare prin anumite modalități prevăzute de lege, acestea fiind procedeele probatorii; spre exemplu, într-o cauză penală pentru a cărei rezolvare sunt necesare informațiile (probele) din conținutul unui înscris (mijloc de probă) existent la locuința inculpatului, obținerea înscrisului se poate realiza printr-o percheziție domiciliară (procedeeul probatoriu). În categoria procedeele probatorii se includ, spre exemplu, perchezițiile, expertizele, metodele speciale de supraveghere sau cercetare (de pildă, interceptarea comunicațiilor), reconstituirea și cercetarea la fața locului^[1].

3.1. Audierea persoanelor

3.1.1. Noțiuni introductive

3.1.1.1. Persoanele audiate în cursul procesului penal

Conform art. 104 C. proc. pen., în cursul procesului penal, în condițiile prevăzute de lege, pot fi audiate următoarele persoane:

- ⊖ suspectul;
- ⊖ inculpatul;
- ⊖ persoana vătămată;
- ⊖ partea civilă;
- ⊖ partea responsabilă civilmente;
- ⊖ martorii;
- ⊖ experții;
- ⊖ persoanele care au asistat la percheziția domiciliară (martorii asistenți), exclusiv cu privire la modul în care s-a desfășurat aceasta, dacă există plângeri.

^[1] *Idem*, p. 168.